

МОВА ВОРОЖНЕЧІ В ТЕРНОПІЛЬСЬКИХ ОНЛАЙН-ВИДАННЯХ

Мединська Олеся Ярославівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Важливою складовою комунікаційного середовища сучасного інформаційного суспільства є мас-медіа. Під їх впливом відбувається формування, селекція і ретрансляція знань, ідеалів, цінностей, переконань тощо. Водночас сучасні мас-медіа обумовлюють трансформації ціннісних засад суспільного буття, змінюють спосіб сприйняття світу, мислення та поведінки людей.

Мас-медіа є основною платформою ретрансляції мови ворожнечі в суспільстві, що призводить до різних соціальних, психологічних і політичних наслідків. У медійному дискурсі особливого поширення набуває мова ворожнечі по відношенню до представників певних рас, етносів чи релігій, людей, які належать до певних соціальних груп.

Мова ворожнечі була об'єктом наукового аналізу українських і зарубіжних дослідників: А. Бойко, Т. Бондаренко, А. Вебер, О. Верховського, О. Горбачової, Д. Дуцик, Н. Ілюк, Т. Ісакової, Г. Кожевнікової, В. Савончак, О. Черних тощо. Проблеми функціонування мови ворожнечі в соціумі артикулювали в наукових студіях С. Жаботинська, К. Рускевич, О. Гладилін, О. Карп'як, Г. Почепцов. У лінгвістичному аспекті мову ворожнечі вивчали М. Гречихін, Н. Сидоренко, Л. Ставицька, О. Тараненко, Г. Черненко, О. Шелюх тощо.

Мета дослідження – проаналізувати особливості вживання мови ворожнечі в тернопільських онлайн-виданнях «Погляд», «Терен», «20 хвилин», «Політерно», «Тернополяни».

Спершу окреслимо дефініцію поняття «мова ворожнечі». У науковому дискурсі немає однозначного визначення цього терміна. О. Горбачова зазначає, що мову ворожнечі вживають для «позначення будь-якої публічної «мовної» дії, прямо чи

опосередковано заснованої на ксенофобії, яка видозмінює, спотворює соціальні відносини, слугує причиною агресії, насилля, ворожнечі та конфліктів за принципом національного, релігійного, соціального чи іншого розрізнення» [1]. На думку медіаекспертки Інституту масової інформації І. Земляної, «мова ворожнечі – це слова, фото чи зображення, які створюють або поглиблюють ворожнечу між групами в суспільстві чи окремими людьми» [2]. У Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи № 97 (20) подано таке тлумачення: «Мова ворожнечі (мова ненависті) – це всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм та інші форми ненависті, викликані нетерпимістю» [3]. Деякі вчені акцентують увагу на лінгвістичній природі мови ворожнечі: «мовне вираження інтолерантності» (О. Коробкова); «лінгвістичні засоби вираження різко негативного ставлення до будь-яких явищ суспільного життя, а також до людей, що є носіями інших, протилежних автору, духовних цінностей» (А. Денисова). Аналізуючи різні дефініції цього поняття, рекомендуємо таке визначення: мова ворожнечі – це будь-яка форма і зміст висловлювання з елементами заперечення принципу рівності всіх людей у правах [4]. Мова ворожнечі не тільки містить агресивні заклики до дискримінації, а також формує негативні стереотипи й упередження щодо певних соціальних груп населення.

Розглянемо наявність мови ворожнечі в тернопільських онлайн-ЗМІ «Погляд», «Терен», «20 хвилин», «Політерно», «Тернополяни». За результатами контент-аналізу встановлено, що рівень її використання в інтернет-виданнях – невисокий. Проведене нами дослідження дозволяє констатувати, що найчастіше об'єктами мови ворожнечі в аналізованих медіа виступають політики, особи з інвалідністю, люди з алкогольною і наркотичною залежністю, роми, безхатченки. До проявів мови ворожнечі відносимо також публічні заяви офіційних посадових осіб, зокрема коментарі державних службовців, рішення органів місцевої влади тощо.

Слід зазначити, що в матеріалах журналісти використовують некоректну та негативно забарвлену лексику, оцінні

судження. Найбільш вживаними в онлайн-виданнях є групи слів і висловів із негативною конотацією: каліки, інваліди, цигани, бомжі, алкоголіки, наркомани тощо. Наприклад: «Колишній воїн АТО перетворився на бомжа» («Політерно», 23.04.2017), «СинЦарьова намагається виселити біженців із Донба-су» («Політерно», 25.04.2017), «На Тернопільщину приїжджають влаштовувати бізнес наркомани» («Терен», 28.09.2017), «Ігри хворого розуму» Петра Порошенка» («Політерно», 30. 09. 2017), «Невропатолог із Тернопільщини перетворює алкоголіків на лідерів» («Терен», 10.11.2017), «У Тернополі онук-інвалід, який вбив дідуся трубою від пілососа, відсидить 5 років» («Терен», 08.05.2018), «Незряча-інвалід із Тернопільщини, яку пограбував рецидивіст, оцінила своє приниження у 2 тис гривень» («Терен», 18.05.2018), «Як у Кременці одночасно дбають про екологію і дають роботу молоді з обмеженими можливостями» («Погляд», 11.07.2018), «На Тернопільщині цигани, «замилівши очі» бабусі, вкрали у неї 20 тисяч гривень, 800 євро та 300 доларів» («Тернополяни», 19.05.2019), «У Тернополі затримали ще одного наркомана» («Терен», 02.09.2019), «Коломойський назвав Гонtareву «невменяшкою», а Мілованова – дебілом» («Політерно», 21.10.2019), «У Кременці водій маршрутки вигнав з автобуса інваліда» («Терен», 13.02.2020), «Влада схожа на наркомана, який сидить на голці залежності і виносить з дому останнє, – Тимошенко» («Політерно», 11.04.2020), «Тернопільська облрада поставила під загрозу навчання дітей з особливими потребами!» («Погляд», 30.09.2020), «Тернопільська «Dream Team» Порошенка, або найбільш «зашкварені» кандидати Євросолідарності» («Політерно», 30. 09. 2020), «У Чортківському районі цигани видурюють гроші у пенсіонерів» («Тернополяни», 23.10.2020), «У Тернополі двоє закарпатців експлуатували каліку» («Погляд», 26.01.2021), «Справжній фільм жахів: на Тернопільщину літню жінку роками гвалтував психічно хворий син, а потім бідолашну живцем їли собаки» («Тернополяни», 13.05.2021).

Ще однією категорією об'єктів мови ворожнечі є українці, які поверталися з-за кордону, представники тих країн, у яких зафіксований найвищий рівень захворюваності на COVID-19

(Китай, Італія, Велика Британія): «Небезпечний коронавірус із Китаю: як з цією інфекцією в Україні і що робити, аби не захворіти» («20 хвилин», 26.01.2020), «Вбивчий вірус: в МОЗ дали рекомендації як захищатися від коронавірусу 2019-nCoV» («20 хвилин», 27.01.2020), «COVID-19: що нового слід знати тернополянам про поширення китайського коронавірусу» («20 хвилин», 12. 02. 2020), «В інтересах усіх – ізолювати цей місцевий Ухань. Чим насправді «забезпечені» у монастирській лікарні?» («20 хвилин», 26.03.2020), «На Тернопільщину «британський» штамп коронавірусу завезли з Буковелю» («Тернополяни», 05. 04. 2021), «Вірус не щадить нікого: на Тернопільщині COVID-19 все частіше «забирає» молодих людей» («20 хвилин», 09.04.2021). У медіатекстах про коронавірусну інфекцію COVID-2019 нами відстежено такі вияви мови ворожнечі, як звинувачення певної групи в негативному впливі на суспільство, пряме або завуальоване ствердження того, що одна група створює незручності в існуванні іншої.

На нашу думку, основними причинами використання мови ворожнечі в онлайн-виданнях є спеціальне її вживання з метою зацікавлення до новини, некомпетентність журналістів, їхня емоційна залученість у конфлікт, відсутність толерантності, вплив власника ЗМІ (якщо йдеться про політичних опонентів).

На основі проведеного дослідження виділяємо маркери мови ворожнечі в аналізованих інтернет-ЗМІ: 1) акцентування на характеристиках чи ознаках людей; 2) узагальнення; 3) вживання некоректних термінів; 4) пейоративної лексики, яку застосовують як спосіб демонстрування негативних емоцій, посиленої агресивності, фамільярного ставлення до осіб («шизофренічні інтриги», «банальні пройдисвіти», «зашкварені кандидати», «царювання»); 5) оціночно-інтерпретаційні дієслова; 6) протиставлення груп «свої» і «чужі».

Література

1. Горбачова О. В. Мова ворожнечі : ксенофобія чи безладність. *Правий екстремізм і толерантність : з досвіду України та Німеччини*. К.: Заповіт, 2008. С. 36-43. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/06708.pdf>.

2. Расулова О. Як журналістам не вдаватися до мови ворожнечі. URL : <https://medialab.online/news/vorozhnecha/>

3. Рекомендація N R (97) 20 Комітета міністрів Союзу Європи державам-учасникам по вопросам «разжигания ненависти» // ВРУ. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093

4. Мединська О., Синоруб Г. Мова ворожнечі у виборчому дискурсі (за матеріалами онлайн-видань «Українська правда», «Дзеркало тижня», «Вільне життя плюс» та інформаційного агентства «Рубрика». *Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство*. Вип. II (30). 2018. С. 55-61